

SOMATIK FRAZELOGIK BIRLIKLARNING LINGVISTIK

XUSUSIYATLARI

Madaliyeva Moxira Muhammadaminovna

Qo'qon davlat pedagogika instituti magistranti

e-mail mohiramadaliyeva6@gmail.com

Annotatsiya

Ushbu maqola somatik frazeologiyaning o'ziga xos xususiyati tilda so'z birikmalarining turli yo'nalishlarida juda yaqin bo'lgan ko'plab raqamli analoglarning mavjudligi haqida ma'lumot beradi. Bu xususiyat somatik frazeologik birliklarni frazeologik birliklarning boshqa tematik guruhlaridan keskin ajratib turishi haqidadir.

Abstract

The article deals with the characteristic feature of somatic phraseology is the presence in the language of many numerical analogs, which are very close in different directions of word combinations. This feature sharply distinguishes somatic phraseological units from other thematic groups of phraseological units.

Kalit so'zlar: somatik, frazeologik, fraza, idioma, millat, madaniyat, analog, xususiyat, tematik guruh.

Kirish

Frazeologiya tilshunoslikda muhim ahamiyatga ega, chunki u samarali muloqotga hissa qo'shadi, madaniy tushunchalarni ochib beradi, semantik tahlilga yordam beradi, til o'zgarishini o'rganadi, tilni o'zlashtirish va o'qitish. Frazeologik birliklarning lingvistik ahamiyati katta, chunki ular tilning leksik tizimidagi ba'zi bo'shliqlarni to'ldiradilar, obyektlar, xususiyatlar, jarayonlar, holatlar, vaziyatlarni belgilaydilar.[Кунин А.В.,1970:57] Frazeologik birliklar-tarkibiy qismlari bir-biri bilan shunchalik bog'liq bo'lgan so'zlarning birikmasi, butunning ma'nosi uning qismlari qiymatlari yig'indisidan kelib chiqmaydi. Frazeologik birliklar-to'liq yoki qisman qayta talqin qilingan ma'noga ega bo'lgan leksemalarning barqaror kombinatsiyasi.

Metodika

Tilshunoslar orasida frazeologiyaning ko‘plab muammolari bo‘yicha fikrlarning birligi yo‘q, masalan: frazeologik birliklar va so‘z o‘rtasidagi munosabatlar, ibora, jumla, frazeologik birliklarning tasniflash tamoyillari, frazeologik lug‘atlarni tuzish, frazeologik birliklarning semantik va grammatik xususiyatlari, frazeologik birliklarning bir tildan boshqasiga tarjima qilish muammosi. Ushbu muammolarning qiyinchiliklari frazeologik birliklar juda turg‘un birliklar ekanligi bilan izohlanadi, ular fonemalar, morfemalar yoki so‘zlarga qaraganda tilda o‘rganish qiyinroq. Ba’zi tilshunoslar frazeologiya barcha iboralarni o‘rganishi kerak, deb hisoblashadi, boshqalari esa faqat semantik siljishga ega bo‘lgan elementni o‘z ichiga olgan iboralarni ko‘rib chiqish kerak deb hisoblashadi, ya’ni, majoziy qiymat. Frazeologik birliklar - bu nutq so‘zlarini qurish uchun ishlatiladigan super so‘z (bir nechta so‘zlardan), tayyor shaklda, doimiy va kontekstdan mustaqil ma’noga ega bo‘lgan til birligi. Frazeologik birlikning kattaligi ikki so‘zli birikmadan jumlagacha qadar bo‘lishi mumkin. Frazeologik birliklarlar polisemiya, sinonimiya va antonimiyaga ega bo‘lishi mumkin. Frazeologiya alohida tilshunoslik intizomi sifatida fransuz tilshunosligi Ch. Balli tufayli paydo bo‘ldi.

Keyin F.O. Vakk frazeologik birliklarning birinchi semantik tasnifining asosini yaratganini o‘rgandik, u uchta yo‘nalishdan iborat edi [Bakk.Ф.О.,1964:73]:

1. O‘zgaruvchan kombinatsiyalar (warm regards);
2. Frazeologik birikmalar (icy silence);
3. So‘zning tor ma’nosida frazeologik birliklar (wash one’s dirty linen in public)

Natija va munozara

Frazeologik birliklar tuzilishi, kelib chiqishi va vazifasiga ko‘ra turli mezonlarga ko‘ra tasniflanadi. Frazeologik birliklarning tasnifini tushunish tilni o‘rganuvchilarga ushbu iboralarni yaxshiroq tushunishga va muloqotda

foydalanishga yordam beradi. Frazeologik birliklarning nutqda erkin yasalib bo'lmaydigan, lekin tayyor birlik sifatida hozirgi ta'rifi turli tafakkur maktab tilshunoslari tomonidan qattiq tanqidga uchragan. Asosiy e'tirozlar va munozarali fikrlarni qisqacha quyidagicha ifodalash mumkin:

Tilda berilgan tayyor birlik tushunchasi ancha noaniq ko'rinadi. Aslida, bu atama so'z turkumlaridan tortib jumlar (masalan, maqollar, matallar), shuningdek, tayyor birliklar sifatida tavsiflanishi mumkin bo'lgan she'rlar, romanlar yoki ilmiy risolalardan iqtiboslargacha bo'lgan turli xil lingvistik hodisalarga nisbatan qo'llanilishi mumkin.

Tez-tez olib borilayotgan bahs-munozaralar frazeologiyaga sof semantik nuqtai nazardan ham shunday yondashishni shubha ostiga qo'ydi.

Xulosa

Somatik frazeologik birliklar nafaqat madaniy merosni aks ettiradi, balki uni asrab-avaylashga ham hissa qo'shadi. Idiomatik iboralar avloddan-avlodga o'tib kelayotgani uchun bizni til va madaniy ildizlarimiz bilan bog'lovchi ko'prik vazifasini o'taydi. Bu iboralarni tushunib, qadrlash orqali biz ajdodlarimizning an'analari, qadriyatlari, hikmatlarini e'zozlaymiz. Xulosa qilib aytganda, ingliz tilidagi somatik frazeologik birliklar tilning dinamik tabiati va madaniyat, ifoda va inson tajribasi o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik haqida ajoyib tasavvur beradi. Somatik frazeologik birliklarni o'zlashtirib, tadqiq qilish orqali biz til, madaniyat va insoniy muloqotning nozik jihatlarini chuqurroq tushunamiz.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Вакк.Ф.О. О соматической фразеологии в современном эстонском литературном языке, АКД, Таллин 1964.
2. Gorjian, B., & Molonia, S. A comprehensive dictionary of proverbs. Tehran: Moatabar. 2004.
3. Даль В.И. Пословицы русского народа. – М.: 1984, С-37.
4. Imomov K., Mirzayev T., Sarimsoqov B., Safarov O. O'zbek xalq poetik ijodi. – T: O'qituvchi, 1990.

5. Кунин А.В. Английская фразеология (Теоритический курс), Москва, "Высшая школа", 1970.
6. Пермяков Г.Л. От поговорки до сказки (Заметки по общей теории клише) М.: 1970, С-7.
7. Lutfullaeva D. E., Yuldashev A. G. The Peculiarities of Defining Culturally Specific Uzbek Names in Associative Dictionaries. Vestnik of Saint Petersburg University. Asian and African Studies, 2023, vol. 15, issue 3, pp. 485–496
8. Шанский Н. М. Фразеология современного русского языка, Санкт-Петербург, 1996, С-87.